

જકાત

ઈસ્લામના પાંચ અરકાન (ઘટકો)માં જકાત બીજો રુક્ન છે. ઈસ્લામમાં ફર્જ (અનિવાર્ય) ઈબાદતોમાં આ એક ઉત્તમ અને વિશિષ્ટ ઈબાદત છે. કુર્અને-કરીમમાં અલ્લાહ તુખ્યાલાએ નમાઝની સાથે-સાથે અનેક ઠેકાણો આનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. જેમ કે –

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَأْوِوا لِزَكَوَةَ ﴾ ﴿٤٣﴾ الْقُرْبَةُ :

અનુવાદ : “નમાઝની સ્થાપના કરો, જકાત આપો.” (સૂર: બકરહ, આ.૪૩)

અલ્લાહ તુખ્યાલાએ ફરમાવ્યું છે કે તે નફસ (મન) અને ધનને પવિત્ર કરે છે :

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُرَكِّمْ بِهَا ﴾ ﴿١٠٣﴾ التوبَةُ :

અનુવાદ : “હે નબી ! તમે તેમના ધનમાંથી સદકો લઈને તેમને પવિત્ર કરો અને (ભલાઈના માર્ગમાં) તેમને આગળ વધારો.” (સૂર: તौબા, આ.૧૦૩)

જકાત અદા ન કરવાના સંદર્ભમાં અલ્લાહ તુખ્યાલાએ કઠોર ચેતવણી આપી છે :

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الْذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُوهُنَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَكْنَاءٍ ﴾

آلીમ ﴿٣٤﴾ التوبَةُ :

અનુવાદ : “પીડાદાયક સજાની ખુશાખબર આપો તેમને, જેઓ સોન્નું અને ચાંદી જમા કરીને રાખે છે અને તેને અલ્લાહના માર્ગમાં ખર્ચ નથી કરતા.” (સૂર: તौબા, આ.૩૪)

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَا لَا فَلْمَ يُؤَدِّ رَكَانَهُ، مُثْلُ لَهُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَفْرَعَ لَهُ رَبِيَّتَانِ يُطَوَّفُهُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِلَهْرَ مَئِيَّهٍ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا مَالِكُ أَنَا مَالِكٌ»

અર્થાત્, જે વ્યક્તિને અલ્લાહે ધનથી નવાજ્યો અને તેણે પોતાના ધનની જકાત અદા ન કરી, તો કયામતના દિવસે તેના ધન અને જવેરાતને એક એવા ગંજા સાપના સ્વરૂપમાં પરિવર્તિત કરી દેવામાં આવશે, જેની આંખોના ઉપર બે કાળા ટપકાં હશે. પછી સાપને તેના ગળામાં તોક બનાવીને નાખી દેવામાં આવશે, જે તેના કાનના નીચેના ઉભરેલા જડભાના હડકાને પકડશે અને કહેશે કે હું તારો માલ છું, હું તારો ખજનો છું. (મુતાફિક અલયહિ)

જકાતનો અર્થ :

જકાતનો શાબ્દિક અર્થ ‘વધવા’ અને ‘પવિત્ર હોવા’નો છે. શરીઅતની પરિભાષામાં જકાત એ ધન-સંપત્તિને કહે છે, જે માનવીએ અલ્લાહે પ્રદાન કરેલ ધન-સંપત્તિમાંથી અલ્લાહના આદેશથી વિશેષ શરતોની સાથે નિર્ધારિત શીર્ષકો હેઠળ કાઢવાની છે.

જકાતનો આદેશ :

જકાત પ્રત્યેક એ મુસ્લિમ પુરુષ અને સ્ત્રી પર ફરજ (અનિવાર્ય) છે, જે એક ખાસ માત્રામાં ધન-સંપત્તિ કે તેનાથી વધારેનો માલિક હોય. ધન-સંપત્તિની આ નિર્ધારિત માત્રાને ‘નિસાબ’ કહે છે. અલ્લાહ ત્રાલાનો ઈરશાદ છે :

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَأْوِا الزَّكُوَةَ ﴾ ﴿٤٣﴾ البقرة: ٤٣

અનુવાદ : “નમાજની સ્થાપના કરો અને જકાત આપો.” (સૂર: બકરહ, આ. ૪૩)

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«أَمْرَتُ أَنْ أَقْاتِلَ النَّاسَ حَتَّىٰ يَشْهُدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاءَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِي بِمَا هُمْ بِهِ أَمْوَالُهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ»

અર્થાત્, મને અલ્લાહ તરફથી એ આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે હું લોકો સાથે ત્યાં સુધી યુદ્ધ ચાલુ રાખું, જ્યાં સુધી તેઓ એ સાક્ષી ન આપે કે અલ્લાહ સિવાય કોઈ ઈલાહ (ઉપાસ્ય) નથી અને મુહુમ્મદ અલ્લાહના રસૂલ છે, પછી તેઓ નમાજ કાયમ કરે અને જકાત અદા કરે. જ્યારે આવું કરી લે તો મારાથી પોતાનું ધન અને લોહી સુરક્ષિત કરી લે, સિવાય એ કે ઈસ્લામનો હક્ક તેની માંગણી કરે અને તેમનો હિસાબ-કિતાબ અલ્લાહના શિરે હશે. (મુતાફિક અલયહિ)

અલ્લાહ ત્રાલાનો ઈરશાદ છે :

﴿فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَأْوِا الزَّكُوَةَ فَخَلُّوا سَيِّلَهُمْ ﴾ ﴿٥﴾ التوبه: ٥

અનુવાદ : “પછી જો તેઓ તૌબા કરી લે અને નમાજ કાયમ કરે અને જકાત આપે તો તેમને મુક્ત કરી દો.” (સૂર: તૌબા, આ. ૫)

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ જ્યારે હજરત માઝને ને ધર્મન મોકલ્યા, તો તેમને કહ્યું :

«إِنَّكَ تَقْدِمُ عَلَى قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ، فَلَيْكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُونَهُمْ إِلَيْهِ عِبَادَةُ اللَّهِ، فَإِذَا عَرَفُوا اللَّهَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِهِمْ وَلَيْلَتِهِمْ، فَإِذَا فَعَلُوا، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْهِمْ زَكَاءً مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَتَرَدَ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِذَا أَطَاعُوا بِهَا، فَخُذْ مِنْهُمْ وَتَوَقَّ كَرَائِمَ أَمْوَالِ النَّاسِ»

અર્થात्, તમે એહલે કિતાબ (ગ્રંથવાળાઓ, યહૃદીઓ અને પ્રિસ્તીઓ)ની એક કોમ પાસે જઈ રહ્યા છો. તમે તેમને સૌથી પહેલા આમંત્રણ આપો કે તેઓ અલ્લાહની ઈબાદત કરે. જો તેઓ તમારું આજ્ઞાપાલન સ્વીકારી લે તો તેમને બતાવો કે અલ્લાહે તેમના પર દિવસ અને રાતમાં પાંચ નમાજો ફર્જ કરી છે. પછી જો તેઓ તમારું આજ્ઞાપાલન સ્વીકારી લે તો તેમને બતાવો કે તેમના પર ઝકાત ફર્જ કરેલ છે, જે તેમના સુખ-સંપત્ત લોકો પાસેથી લેવામાં આવશે અને તેમના જરૂરતમંદોને આપવામાં આવશે. જો તેઓ તમારું અનુસરણ સ્વીકારી લે તો તમે એવું ન કરજો કે તેમના પાસેથી તેમનો ઉમદા માલ વસૂલ કરો, બલ્કે જે માલ વસૂલ કરો મધ્યમ ગુણવત્તાનો માલ વસૂલ કરો. (મુતાફિક અલયહિ)

જકાતને ફર્જ કરવાનો હેતુ :

જે ધન-સંપત્તિની ઝકાત અદા કરવામાં આવે છે, અલ્લાહ તુઆલા તે ધન-સંપત્તિને લોકોની ખરાબ નિયતો, ખરાબ નજરો અને ખોટા ઈરાદાઓથી સુરક્ષિત કરી દે છે. ઝકાતને અદા કરવું એ ગરીબો અને જરૂરતમંદોની સાથે હમદર્દી અને સહાનુભૂતિનું પ્રદર્શન છે. તે મુસલમાનોમાં પરસ્પર સ્વનિર્ભરતા, ભાઈયારો અને અરસ-પરસ પ્રેમની બાંહેધરી છે. આનાથી માનવીની અંદર ધનદોલતની લાલચ, કંજૂસી અને ધનને સમેટી-સમેટીને રાખવાની વૃત્તિ અને સંગ્રહ કરવાની ખરાબ આદતનું મૂળ કપાઈ જાય છે. ઝકાત સંપત્ત લોકોને ઉદારતા અને સખાવત કરવા હંમેશા તૈયાર રાખે છે. ઝકાતને અદા કરવાની વૃત્તિ લોકોને પ્રેરિત કરે છે કે તેઓ પોતાના ધનને વધારેમાં વધારે ફાયદાકારક કાર્યોમાં લગાવે અને અલ્લાહે પ્રદાન કરેલ કૃપા અને બક્ષિસ પર વધારેમાં વધારે શુક (આભાર) અદા કરે.

